

ИДЕОЛОГИЈА ИСТОСТИ

Приказ књиге: *Alain De Benoist, Ideology of Sameness*,
Arktos Media, London, 2022, 58 стр.

Алан де Беноа (Alain De Benoist) спада у ред најважнијих и свакако најплоднијих савремених десних аутора у Европи. Нажалост, од његовог великог опуса у Србији су до сада преведене свега две књиге, као и један важан текст о либерализму. То значи да је политиколошка публика слабо упозната са његовим делом, односно да се о савременим трендовима на десници код нас релативно мало зна. Захваљујући томе, бројни експерти за десницу о савременим идејним токовима пречесто суде из друге руке. Само по себи се разуме да то неминовно доводи до тешких грешака и поједностављивања.

Још од својих раних књига Де Беноа је иступао као провокативни критичар модерног егалитаризма и универсализма, те искрени заступник плурализма и различитости, али из десне перспективе. Тако је још 1977. године записао да је највеће зло данашњице прогресивно укидање различитости у свету. То га чини аутором који је тешко пријемчив левичарима, које подсећа да је њихово залагање за плурализам и различитост стриктно вербално, док се у корену њихове идеологије налази жеља да се читав свет обликује по једном образцу. „Не може се подржавати људско право да се буде другачији и истовремено веровати да људе с обзиром на њихов социјални идентитет више дефинише оно што их уједињује у истости него оно по

чему се међусобно разликују.” Истовремено, Де Беноа не одговара ни онима који се изјашњавају као конзервативци, али који у суштини настоје да сачувају либерални поредак, лишен извесних непријатности и претеривања. Њима се његова критика модерне чини одвећ претераном. Стога не треба да чуди што се овај аутор временом растао и од својих некадашњих сарадника, међу којима је најпознатији Гијом Фај.

Своју последњу обимом малу, али идејама богату књигу Де Беноа је посветио не толико борби против једнакости, колико против истости. Тако он сматра да се иза онога што се обично назива једнакошћу често крије нешто много озбиљније, а то је бркање једнакости и истости. Иза егалитаристичке реторике скрива се растућа аспирација за хомогеношћу, за ресорпцијом свих разлика. То је идеологија која је алергична на све специфично и која све разлике посматра као нешто пролазно, несуштинско и секундарно. Под њом све мора бити сведено на потпуно јединство које значи један Бог, једна цивилизација и једна линија мишљења. Та идеологија је данас према Де Бенои постала доминантна норма. Такође, реч је о идеологији која је и дескриптивна и нормативна, јер са једне стране фундаменталну истост људи представља као утврђену чињеницу, док је са друге прокламује као пожељан и остварив циљ.

Де Беноа је у том погледу данас много суптилнији него у младости. Он прихвата да људи могу бити једнаки с обзиром на неку околност или особину, али да то никако не значи да су једнаки као такви, дакле у свим околностима и са свим особинама. У сваком случају, Де Беноа одлучујући идеолошки конфликт нашег времена проналази у напетости између две тенденције: идеологије истости и хомогенизације са једне, и диференцијације те очувања специфичног и локалног са друге стране. Уколико се егалитаристички принцип веже за левицу, а диференцијација за десницу, као што је Де Беноа писао у младости, (*Vu de droite*) онда се на овој подели читава савремена напетост између левог и десног, односно, поједностављено речено, између тежњи (глобалне) елите и народа (у множини).

У свом последњем раду Де Беноа покушава да утврди корене идеологије истости, односно идеје да су сви људи у фундаменталном смислу идентични, те међусобно замењиви, односно да су пред том једнакошћу све културне и друге разлике међу људима површне и суштински безначајне.

Сасвим очекивано, он идеологију истости и њен марш везује за модерну. Заправо, она је неодвојиви део историје западне мисли, почевши од монотеистичког универзализма (идеологија истости изворно је формулисана на теолошком нивоу), преко просветитељског рационализма све до индивидуализма, либерализма. Везивање истости и индивидуализма може се чинити чудним, али Де Беноа уочава да универзализам и индивидуализам не споје у опреци, него су међусобно повезани. Наиме, идеологија која тежи највећем могућем уједињењу мора претходно да изазове највеће могуће нејединство. Универзалистички циљ је тако повезан са

индивидуализмом, јер човечанство може представљати фундаменталну целину само уколико се сматра састављеним од појединачних атома, апстрактних колико је то могуће, па стога и заменивих. Зато је циљ да се укине све оно што посредује између појединца и човечанства (културе, посредничка тела, различити животни стилови), као и све органске заједнице. У одсуству интегративног оквира опада и социјална кохезија.

У исти скицирани след од монотеизма до либерализма требало би укључити и марксизам са свим његовим варијацијама. Међутим, због своје усмерености ка либерализму, као главном непријатељу, Беноа пропушта да се детаљније бави и овом варијацијом идеје истости. Оно што њега брине јесте економско и морално уједначавање човечанства које са једне стране делује преко „монотеистичког обожавања тржишта“, а са друге преко „идеологије људских права“. Они који мало боље познају дело француског писца знају да је једну врло добру књигу посветио оспоравању ове идеологије.

Иза говора о једнакости, тврди Де Беноа, крије се аспирација за хомогенизацију света. Њени извори су теолошки и Француз их проналази већ код Св. Августина. Из те перспективе Де Беноа као да поручује да је идеологија истости крива за све невоље током историје, рачунајући ту и колонијализам који и није друго до покушај „најнапреднијих“ да све остале уподобе према себи. Истост разара органске заједнице и неодвојива је од либерализма и капитализма, те коначно комунизма.

Са друге стране, етноцентризам и национализам, према Де Бенои, не представљају истинску алтернативу, већ другу страну исте медаље, где се такође тражи

истост и хомогенизација, пре свега унутра, док слика света у основи остаје иста. Идеологија истости жели да постигне оно исто на вишем нивоу што је национализам произвео на нижем. Национализам и етноцентризам, сматра Де Беноа, оперишу са апстрактним појмом неједнакости.

Истост, односно потреба да се свет хомогенизује према овом виђењу одговорна је за најтеже сукобе. „Према томе испада да је истост извор дубоких конфликта. У најбољем случају она за резултат има индиферентност и досаду; у најгорем она води насилним реакцијама и потпаљује људске емоције.” Наравно, Де Беноа читавом низу заговорника идеологије истости не спори добре и племените намере, него констатује да последице таквог гледања на ствари не воде ослобођењу човека, већ поравнавању разлика, губитку посебних идентитета и заједница, што људима пружа богатство и значење. По његовом мишљењу, у доба модерне еманципација је дуго била повезана више са жељом за једнакошћу него за слободом.

Де Беноа жели да каже како исправно схваћена идеја једнакости не значи поништавање разлика, већ њихово поштовање. У том смислу он покушава да успостави разлику између математичке и пропорционалне једнакости, одбацујући апстрактну једнакост која захтева хомогенизацију, док афирмише једнакост укорењену у међусобном поштовању оних који су различити, али једнако вредни. За ту апстрактну једнакост Де Беноа каже да је фундаментално економски појам, јер само у економском домену у односу на универзални еквивалент отелотворен у новцу она може бити успостављена, мерена и верификована. У крајњој линији, чињеница да разлике увек изнова избијају на површину и да је човечанство

и данас полиморфно доказује да постоји нешто као антрополошки отпор хомогенизујућим моделима.

Из оваквог разумевања односа између једнакости и истости Беноа изводи и сопствено схватање толеранције која на разлике не гледа као на секундарне, док је оно што је истински битно свуда исто као у формули „па сви смо људи”, и не подразумева релативизам. Његов диференцијализам не одриче право на вредносне оцене, већ само ауторитет једне стране да на основу своје „универзалности” или „супериорности” другима намеће свој стил живота. Разлике су оно што чини људски идентитет, те су оне у том смислу битније од онога што је исто. Тек кроз партикуларно се може доћи до универзалног, а не обрнуто. На крају, разлике су елемент интеграције и хармоније.

Оно што Де Беноа у својој књижици жели да афирмише као алтернативу истости није, дакле, старомодни агресивни национализам, него оно што назива рађањем идентитета. У модерно време људи су тежили слободи и једнакости, у постмодерно доба велика страст је жеља за идентитетом. Тако и Француз понавља да ће питање идентитета бити кључно питање нашег столећа. Де Беноа се ту ослања на комунитаристе и њихову антропологију која се обрачунава са грешкама либералистичког индивидуализма. Поново, Де Беноа наглашава да је либерална идеологија заснована на погрешној антропологији, што је став који се стално понавља у његовим текстовима, те да либерални не схватају да је човек социјално биће, обликовано културним контекстом и да само у оквиру њега може да разуме своје место. Заједница је социјална форма која претходи друштву, као што претходи и човеку. Она постоји пре рађања државе,

пре настанка било каквих институција, она спаја оне који су најближи и најсличнији, као што су породице организоване у племена пре настанка градова. Чак је и језик један аспект заједништва, јер указује на постојање заједнице оних који говоре и који су у стању да се разумеју, као што „ми” или „миство” претходи свакоме „ја”. У тој перспективи људска потреба за заједницом не може се игнорисати. Де Беноа наводи да либерали опседнути идејом слободе избора немају разумевања за концепт општег добра, јер ако се прихвати идеја да се друштво састоји само од појединаца, нема никаквог добра које би могло бити заједничко за све ван онога што појединци бирају за себе.

Де Беноа прихвата да је поход либерализма уништио некадашње органске заједнице, али сада настају нове и другачије. При томе, он не покушава да романтизује предмодерне заједнице, иако истиче да нас је њихов нестанак лишио нечега важног. Какве год оне биле, заједнице остају незаменљиве, оне нису само фаза у историји развоја, него константа. У том смислу Де Беноа се надовезује на Тениса и познато разликовање између друштва и заједнице. Либерално разарање заједница створило је претпоставке за избијање поменутог расцепа између елита и народа.

Важно је нагласити да Де Беноа не гледа у прошлост. Оно што долази је ново време, време после модерне и време повратка заједница. Он понавља свој стари обрачун са модерном и са либерализмом, индивидуализмом и капитализмом, али се овде може пронаћи нешто много другачије од онога што се често може срести код других антимодерних аутора. Тако је Де Беноа много савременији и оријентисан према будућности, те отворенији за комунитаристичке идеје или, пак, леве ауторе, од

којих преузима све оне идеје и концепте који му се чине корисним.

Само по себи се разуме да у овом начињу посматрања ствари има места за различите врсте заједница и идентитета, а свет постаје плуриверзум (Шмит). Сви људи могу рачунати на то да им припада исто достојанство, али то не значи уништење различитих заједница, култура и идентитета.

Све ово може звучати као десна верзија политике идентитета. Заправо за Де Беноу се и раније говорило да припада „левичарима са деснице”. Међутим, док на левици ове или сличне позиције служе за покушај оправдавања масовне имиграције и мултикултурализма, Де Беноа окреће ствар и користи ове аргументе као би заштитио европски идентитет друштва која се налазе под све снажнијим ударима масовне имиграције и исламизације. При томе је у питању много више од пуке жеље да се људи који потичу из страног културног круга држе с оне стране границе. Де Беноа је познат по пароли да онај ко критикује имиграцију не сме ћутати о капитализму, као што и онај који говори о правима радника не може себи приуштити луксуз да прећуткује имиграцију. Таква позиција једнако погађа либералне конзервативце као и левичаре. Према томе, позиција коју заступа подразумева и преуређење модерне државе. То значи федерализацију и лабављење централизма у оквиру националних држава, али и преклапање идентитета и заједница, што би требало да представља алтернативу како затвореном национализму, тако и ригидном космополитизму.

У том смислу, Де Беноа је покушао да овом књижицом пружи оквир за савремено решавање акутних питања идентитета, заједнице и различитости. У време

када се савремена друштва боре са проблемима масовне имиграције, пропалог мултикултурализма и разлабављеног националног идентитета, масовне културе и глобализације, питања која Де Беноа поставља не смеју се игнорисати. Међутим, остаје отворено питање колико је његова визија пожељног стања идеализована, а у појединим моментима и симплификована. Наиме, колико год повезивање национализма и идеологије истости у случају онога што је, на пример, Шарл Морас називао „јакобинским национализмом” било оправдано, још увек не значи да је то једина врста национализма. Напротив, национализам који свет посматра као подељен на различите нације у себи по дефиницији садржи противљење хомогенизацији света. Управо је још Морас комбиновао интегрални национализам са поштовањем регионалних специфичности у оквиру Француске.

Такође, Де Беноин покушај одбране различитих култура и идентитета, те виђење човека као социјалног бића уклопљеног у заједницу вредно је и потребно. Локалне и регионалне традиције важне су и вредне очувања, али све то не значи да између различитих заједница неће долазити до конфликта, нити да ће уважавање разлика протерати политичко из света. Де Беноа, који иначе одлично познаје дело Карла Шмита, требало би то добро да зна. На крају крајева, културе, идентитети и заједнице које желе да опстану не

могу себи допустити луксуз апеловања на уважавање у нади да ће други добровољно поштовати њихова права, поготово ако су ти други бројни, инспирисани освајачком идеологијом и агресивни. Наиме, идеологија истости коју Де Беноа разматра није ограничена искључиво на Европу, него има своје развијене изданке и у другим деловима света, при чему су *Third Worldism* и милитантни ислам само неки од примера. За онога који жели да очува диверзитет у свету нема велике разлике да ли парним ваљком који треба да поравна све што одудара од норме управљају либерали, марксисте или исламисти. У суочавању са таквом претњом потребно је више воље за самопотврђивањем, односно контроле сопственог политичког простора, што другим речима неизоставно захтева релативну културну хомогеност и успостављање заједничког идентитетског оквира који омогућава социјалну кохезију. Будући да не постоји нити може постојати апсолутно инклузивна заједница, извесна мера искључивости је неопходна. Другачије речено, мултиполарна перспектива нужно претпоставља да различити блокови унутар себе морају поседовати извесну меру стабилности, која искључује бескрајни унутрашњи плурализам. У сваком случају, без укључивања политичке димензије и њених последица Де Беноина последња књижица, колико год била вредна, остаје мањкава.

Душан Достанић
Институт за политичке студије, Београд

